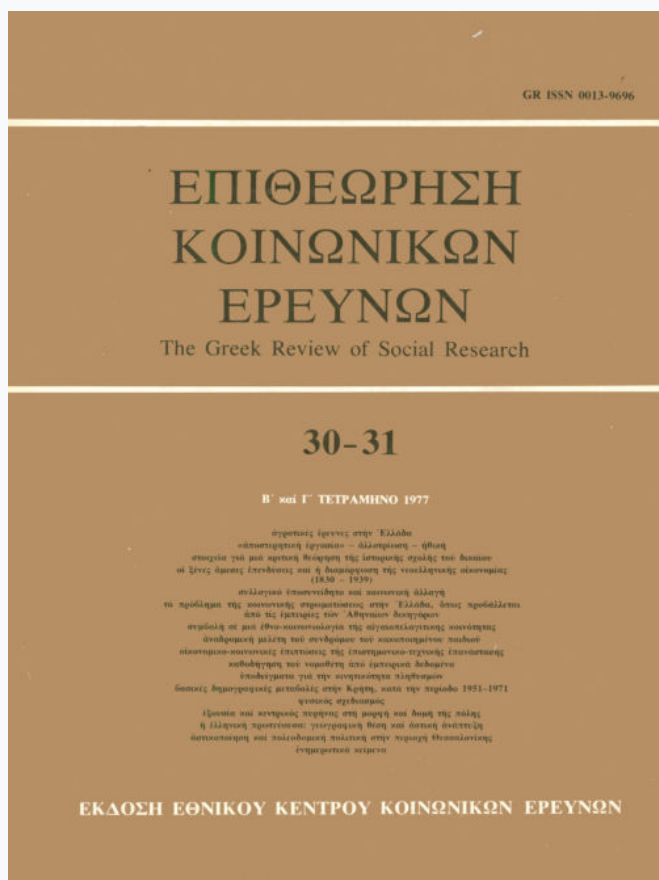

The Greek Review of Social Research

Vol 30 (1977)

30-31 Β'-Γ'

Φυσικός σχεδιασμός: Παραδείγματα εργασίας από την Ευρώπη στο τοπικό επίπεδο

Ελένη Ξαναλάτου-Δεργκάλιν

doi: [10.12681/grsr.197](https://doi.org/10.12681/grsr.197)

Copyright © 1977, Ελένη Ξαναλάτου-Δεργκάλιν

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Ξαναλάτου-Δεργκάλιν Ε. (1977). Φυσικός σχεδιασμός: Παραδείγματα εργασίας από την Ευρώπη στο τοπικό επίπεδο. *The Greek Review of Social Research*, 30, 328–335. <https://doi.org/10.12681/grsr.197>

φυσικός σχεδιασμός

Παραδείγματα εργασίας από την Εὐρώπη
στό τοπικό επίπεδο

τῆς
Ἑλένης Ξαναλάτου-Δεργκάλιν

Ἀρχιτέκτονος-Πολεοδόμου

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΤΟΠΙΑ
ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥ-
ΡΩΠΗ, ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΔΙΩΚΟΜΕΝΟΥ ΝΕΟΥ
ΤΡΟΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

Ἕνας τρόπος γιὰ τὴν ἐπίτευξη τοῦ βασικοῦ
στόχου τῆς γνώσεως τοῦ συγκεκριμένου χώρου,
εἶναι ἡ γεφύρωση τοῦ χάσματος πού ὑπάρχει ἀνά-
μεσα σ' αὐτοὺς πού σχεδιάζουν τὴν ἀνάπτυξη καὶ
τοὺς χρήστες. Τὸ κείμενο πού ἀκολουθεῖ ἀναφέ-
ρεται στοὺς κτηριολόγους-πολεοδόμους-χωροτά-
κτες.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἀναπτύξεως, σήμερα πιά, δὲν
ἐντοπίζεται μόνο στό «ποῦ» θά γίνει ἡ ἀνάπτυξη,
στό «πόσο» θά ἐπεκταθεῖ ὁ οἰκισμός ἢ ἡ πόλη, ἢ
στό «πότε» οἰκοδομέες θά κτισθοῦν σέ ποιά οἰ-
κόπεδα. Τὸ βασικὸ πρόβλημα εἶναι τὸ «πῶς» θά
γίνουν ὅλα αὐτά, γιὰ νά μὴ μωραίσουν νά ἱκανο-
ποιήσουν τίς ἀνάγκες ἀναπτύξεως σωστά, χωρίς
κοινωνικὴ ἀναστάτωση καὶ χωρίς ἄστοχα τοποθε-
τημένα χρήματα.

Αὐτὸ τὸ «πῶς» σήμερα ἐξετάζεται σοβαρά στὶς
διάφορες χώρες τῆς Εὐρώπης, ὥστε νά μὴ μωραίσουν
οἱ ἄνθρωποι, οἱ κοινὸι πολῖτες, νά ζήσουν σ' ἕνα
κατὰ τὸ δυνατόν ἁρμονικὸ περιβάλλον πού νά τὸ
αἰσθάνονται οἰκεῖο. Σ' ἕνα τέτοιο ἁρμονικὸ καὶ
οἰκεῖο περιβάλλον θά πρέπει νά ἐνταχθεῖ ἡ ἀνά-
πτυξη.

Τὰ ἐρωτήματα πού σήμερα μελετῶνται στὸν το-
μέα αὐτὸν εἶναι:

1. Εἶναι δυνατόν νά συγκεκριμενοποιηθεῖ καὶ νά
μπεῖ σ' ἕνα εἶδος συστήματος, τὸ πῶς ἐπηρεά-
ζεται ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸ περιβάλλον
στό ὁποῖο ζοῦν;
2. Πῶς βλέπουν καὶ πῶς αἰσθάνονται οἱ ἴδιοι οἱ
ἄνθρωποι τὸ καθημερινὸ τους περιβάλλον;
3. Ποιὸς εἶναι ὁ ρόλος τοῦ ἀρχιτέκτονα σ' ὅλες
τίς ἐιδικότητές του, ὅταν θά πρέπει νά ἀπαντή-
σει σ' αὐτές τίς ἐρωτήσεις;

Τὶς ἀπαντήσεις στὰ ἐρωτήματα αὐτὰ προσπαθοῦν
νά δώσουν οἱ ἐρευνητές καὶ οἱ διοικητικὲς ὑπηρε-
σίες στὶς διάφορες χώρες κατὰ διαφορετικοὺς
τρόπους.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1975 ὁ Maurice Strong ἀνά-
πτυξε τίς ἰδέες του στὰ Ἠνωμένα Ἐθνη μὲ τὸν
ἀκόλουθο τίτλο: *What Now: Another Development*: Κατευθύνσεις καὶ προσέγγιση σὲ μιὰ ἀλ-
λοιώτικη ἀνάπτυξη, πού θά ἱκανοποιεῖ τίς ἀνθρώ-
πινες ἀνάγκες καὶ πού θά βασίζεται στὴν ἁρμο-
νικὴ σύνδεση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ περιβάλλον
του. Καὶ ὁ Strong ἐπεξηγεῖ:

«Ἀξίες πού ἀναφέρονται σὲ κοινωνικὲς πράξεις
πρέπει νά γίνονται ἀπλοποιημένα. Τὸ νά ἱκανο-
ποιήσει κανεὶς τίς ἀνάγκες τῶν ἀτόμων καὶ τῶν

κοινωνιών, σημαίνει κατ' ἄρχην νά τοὺς ἀναγνωρίσει τὸ δικαίωμα γιὰ μιὰ ζωὴ κοσμιότητος καὶ ἀξιοπρέπειας.

Τὰ δικαιώματα τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ γενικότερα τῆς μορφώσεως, τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκφράσεως, τῆς ἐνημερώσεως καὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς παραγωγῆς, εἶναι ὅλα δικαιώματα πού ἐκφράζουν τὴν ἴδια ἀνάγκη, τὴν ἀνάγκη τῆς κοινωνικῆς ἀρμονίας. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀντιφατικὸ νά φαντάζεται κανεὶς ὅτι ἡ συζήτηση γιὰ τὴν ἀνάπτυξη μπορεῖ νά περιοριστεῖ σ' αὐτὸ πού λέγεται 'ικανοποίηση τῶν βασικῶν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν καὶ μόνο'.

Συνεχίζοντας ὁ Strong συγκεκριμενοποιεῖ τὸ θέμα του γιὰ τὰ στοιχεῖα στοῦ πλαίσιο τῆς ἀπαραίτητης νέας δουλειᾶς πού πρέπει νά γίνει: «Ἡ ἀνάπτυξη εἶναι ἓνα σύνολο. Εἶναι οἰκολογική καὶ κοινωνική καὶ οἰκονομική. Οἱ πολιτικές καὶ οἱ ὑπηρεσιακές διαστάσεις μποροῦν νά γίνουν καταληπτές μόνο μέσα στὰ πλαίσια μιᾶς συστηματικῆς διασυνδέσεως. Οἱ ἐνέργειες πού ἀπορρέουν ἀπὸ τὶς πολιτικές καὶ ὑπηρεσιακές διαστάσεις θά πρέπει νά ἀποτελοῦν ἓνα ἁρμονικὸ σύνολο. Ἐπίσης οἱ ἀνάγκες δὲν μποροῦν νά ἀνεξαρτητοποιηθοῦν μεταξύ τους. Ἡ ἱκανοποίηση μιᾶς ἀνάγκης εἶναι ταυτοχρόνως καὶ ἡ κατάσταση καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἱκανοποίησεως ἀπὸ τὶς ἄλλες ἀνάγκες. Ἡ ἀνάληψη μπορεῖ νά γίνεται γιὰ τὴν κάθε μιὰ, ἀλλὰ δὲν πρέπει τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα νά ἀπομονωθεῖ ἀπὸ τὶς ἄλλες. Ἐπομένως τὰ μέρη (στοιχεῖα) τῆς νέας δουλειᾶς εἶναι ἀλληλοσυμπληρούμενα».

Καὶ καταλήγει ἐπεξηγηματικά: «Τὰ βασικὰ σκέλη μιᾶς νέας καὶ ἀλλοιωτικῆς ἀναπτύξεως θά πρέπει νά εἶναι:

- α. Φροντίδα γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν ἀναγκῶν, μὲ πρώτη τὴν ἐκρίζωση τῆς φτώχειας.
- β. «Ἐνδογενῆς καὶ συσχετιζόμενη» σημαίνει ἀνάπτυξη βασισμένη στὴ δυναμικότητα τῶν κοινωνιῶν πού τὴν ὑποβάστανται.
- γ. «Ἀρμονία μὲ τὸ περιβάλλον» σημαίνει ἁρμονία ἀνάμεσα στὸ φυσικὸ, τὸ τεχνητὸ καὶ τὸ ἀνθρώπινο περιβάλλον.

Τελικὰ φαίνεται ὅτι μιὰ ἄλλη ἀνάπτυξη προϋποθέτει ἀναδιάρθρωση τῶν δομῶν πού ὑπάρχουν. Ἡμεσὶς δὲν εἶναι ἀπαραίτητη καὶ δυνατή. Ὁ καιρὸς ἔφθασε νά περάσουμε ἀπὸ τὰ λόγια στὶς πράξεις».

Ἡ διάλεξη αὐτὴ ἔκανε πολλὴ αἴσθηση, σχολιάστηκε πολὺ θετικά, ἔβαλε τὰ θεμέλια ἀλλαγῆς σὲ ὁρισμένες χώρες καὶ ἐνεθάρρυνε τὴ συνέχιση τῆς δουλειᾶς σὲ χώρες πού ἤδη εἶχαν ἀρχίσει νά ἐργάζονται στὰ πλαίσια πού πνεύματος αὐτοῦ. Γενικὰ μποροῦμε νά ποῖμε ὅτι ἡ πλειοψηφία τῶν εἰσηγήσεων στοῦ συνέδριο τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν τὸ 1975 περιστράφηκε γύρω ἀπὸ αὐτὴ τὴν τοποθέτηση, μὲ ἀποτέλεσμα νά διατυπωθοῦν οἱ ἀνάλογες ἀποφάσεις (resolution), ὅπως οἱ ἀκόλουθες:

UNEP/GC/51 add.1 3/4/75 Resolution 3343 (XXIX) p. 2¹ καὶ
UNEP/GC/51/add.2 27/3/75 Resolution 3337 (XXIX) p. 3²

Ἄς δοῦμε ὅμως συγκεκριμένα τί γίνεται στοὺς τομεῖς αὐτοὺς στὴν Ἀγγλία, τὴ Γαλλία καὶ τὴν Ἰταλία σχετικὰ πάντα μὲ τὴ γνώση τοῦ συγκεκριμένου χώρου, σάν βάση γιὰ τὴν ἀνάπτυξη.

Ἀγγλία

Δύο σοβαρές προσπάθειες σὲ δύο διαφορετικοὺς τομεῖς δραστηριότητος:

Α. Στόν τομέα τῆς Ἐκπαιδεύσεως

Τὸ Town and Country Planning Association³ (TCPA) χρηματοδοτεῖται ἀπὸ τὸ ἀγγλικὸ κράτος γιὰ νὰ εἰσάγει στὴν ἐκπαίδευση τὴ γνώση γιὰ τὰ προβλήματα τοῦ περιβάλλοντος. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἐκδίδει ἀπὸ τὸ 1971 τὸ δελτίο BEE (*Bulletin of Environmental Education*) σὲ ἑνδεκα τεύχη τὸ χρόνο, πού ἀπευθύνεται κυρίως στοὺς ἐκπαιδευτικούς. Ἀσχολεῖται μεταξύ ἄλλων μὲ τοὺς οἰκισμοὺς σάν χώρους, καὶ εἰδικότερα μὲ τὴ διαμόρ-

1. UNEP/GC/51 Add 1. 3/4/75. Resolution 3343 (XXIX), page 2. «Program of Action on the Establishment of a New International Economic Order and the International Development Strategy, for the second United Nations Development Decade, with emphasis on an integrated approach in the fields of commodities, agriculture and industrial development.» (Ἀπόφαση 3343 (XXIX), σελ. 2. «Πρόγραμμα δράσεως γιὰ τὴν ἐπικύρωση μιᾶς νέας διεθνούς οἰκονομικῆς τάξεως καὶ ἡ στρατηγική διεθνὸς ἀναπτύξεως, γιὰ τὴ δεύτερη δεκαετία ἀναπτύξεως τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, μὲ ἐμφαση σὲ μιὰ ὁλοκληρωμένη προσέγγιση στὰ πεδία ἀναπτύξεως, τοῦ ἐμπορίου, τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας.»)

2. UNEP/GC/51/Add 2. 27/3/75. Implementation of general assembly resolution 3337 (XXIX), page 2. «Demographic, social and behavioural aspects.

A more profound understanding of demographic social and behavioural patterns of the peoples involved in relation to their environment is needed if practical measures are to be elaborated to improve their quality of life, and if an abrupt disruption in ways of living, with the accompanying social stress and dislocation, is to be reduced or avoided. In addition to social and psychosocial factors, the study should include epidemiological and health aspects.» «Σύγκληση τῆς γενικῆς συνελεύσεως γιὰ τὴ συμπλήρωση τῆς ἀποφάσεως 3337 (XXIX), σελ. 3. Μιὰ μελέτη γιὰ βαθύτερη γνώση τοῦ δημογραφικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ ὑποδείγματος συμπεριφορᾶς σὲ σχέση μὲ τὸ περιβάλλον στοῦ περίπλοκο τῶν ἀνθρώπων κοινωνιῶν, χρειάζεται τὴν ἐπεξεργασία πρακτικῶν μέτρων πού νά ἀποδεικνύουν τὴν ποιότητα τῆς ζωῆς, ἐάν μιὰ ἀπότομη διάσπαση στοὺς τρόπους ζωῆς πρόκειται νά μειωθεῖ ἢ νά ἀποφευχθεῖ μὲ τὰ συνοδευόμενα κοινωνικὰ ἄγχη καὶ τὶς ἐξαρθρώσεις. Ἐκτός τῶν κοινωνικῶν καὶ ψυχοκοινωνικῶν παραγόντων, ἡ μελέτη θά πρέπει νά περιλαμβάνει καὶ ἀπάνειες γιὰ τὴ βελτίωση τῆς ἀντιμετώπισεως τῶν ἐπιδημιῶν καὶ γενικότερα τὴν υγεία.»)

3. Town and Country Planning Association (TCPA)
17, Carlton House Terrace, London S W 1 Y 54S
Γνωρίζοντες τὸ θέμα: David Hall καὶ Colin Ward.

φωση και σχέση των κτιρίων μεταξύ τους; και σάν αποτέλεσμα εξετάζεται ο δημιουργούμενος χώρος.

Αυτές οι πλευρές εξετάζονται σάν ένα μέρος του οικολογικού συστήματος, με τη συγκέντρωση κοινωνικών, οικονομικών και φυσικών άποψεων για τον οικοδομημένο χώρο.

Τό 1976 άρχισε με χρήματα του εκπαιδευτικού συμβουλίου του κράτους ένα διετές εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο *Η τέχνη και τό κτιζόμενο περιβάλλον*, σάν συμπλήρωση της προσπάθειας που άρχισε τό 1971. Τό πρόγραμμα αυτό άπευθύνεται στους νέους του σχολείου από 16 έως 19 ετών. Δώδεκα σχολεία διαλέχθηκαν για τή δοκιμή της εκπαιδύσεως αυτής μέχρι νά γίνει ή τελική μεθόδευση της και ή εισαγωγή της σέ όλα τά σχολεία της χώρας.

Τά βασικά ερωτήματα του προγράμματος είναι:

- α. Ποιά είναι τά συναισθηματικά βιώματα που προκύπτουν από τό κτισμένο περιβάλλον, και ποιά ή σημασία τους για τόν καθένα;
- β. Πώς αισθανόμαστε μέσα στις πόλεις και τί αισθήματα τρέφουμε γι' αυτές;
- γ. Τι είναι αυτό που μάς κάνει νά αισθανόμαστε οικεία σέ ένα τόπο;
- δ. Τι είναι αυτό που μάς κάνει νά μήν αισθανόμαστε άνετα σ' ένα μέρος;

Τά ερωτήματα και οι άπαντήσεις αυτές θά μελετηθούν προσεκτικά με σκοπούς σάν τους ακόλουθους:

- α. Για τούς μαθητές
Νά καλλιεργήσουν τίς γνώσεις τους για τό περιβάλλον τους.
Νά αναπτύξουν τήν ικανότητα αξιολογήσεως τών αισθημάτων τους για τό περιβάλλον τους.
Νά αναπτύξουν τήν κριτική τους ικανότητα για τίς ιδιότητες του περιβάλλοντος.
Νά αναπτύξουν και νά συγκεκριμενοποιήσουν τά θετικά βιώματα από μέρη και στοιχεία του άμεσου οικιστικού τους περιβάλλοντος.
- β. Για τούς δασκάλους
Νά βρεθούν οι σωστοί τρόποι διδασκαλίας για τήν ενημέρωσή και γνώση τών μαθητών γύρω από αυτές τίς έννοιες και τά προβλήματα.
- γ. Για τά αποτελέσματα της έρευνας και τίς εφαρμογές
Από τά αποτελέσματα της εφαρμογής του εκπαιδευτικού αυτού προγράμματος νά είναι δυνατόν νά βελτιωθούν: ή τεχνική, τά ύλικά και ή διαμόρφωση τών χώρων, που θά πρέπει νά εφαρμόζονται, έτσι ώστε νά ικανοποιείται ή αισθητική, συναισθηματική και ψυχική άνεση τών ανθρώπων στο άμεσο περιβάλλον τους.

Τρόπος διδασκαλίας

Η διδασκαλία γίνεται με άναγνωριστικούς

περιπάτους στην πόλη, όπου οι μαθητές προσπαθούν νά εκφράζουν τά αισθήματά τους με κείμενα και σκίτσα, χωρίς νά αναφέρονται στην ιστορία και χωρίς νά χρησιμοποιούν τεχνικούς ή αρχιτεκτονικούς όρους. Μ' αυτό τόν άπλοποιημένο τρόπο πιστεύεται ότι θά φθάσουν στη ζωντανή και αυθόρμητη συνειδητοποίηση του περιβάλλοντός τους, για τήν περιγραφή και τήν αξιολόγηση του.

Η έργασία αυτή, σέ όλα τά επίπεδά της, θά είναι συνεχής και σάν μελέτη και σάν αξιολόγηση. Καί, από τήν παρακολούθηση τών αποτελεσμάτων κάθε φορά, θά συμπληρώνεται και θά διορθώνεται, ώσπου νά φθάσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα.

Παρατηρήσεις

Ο υπεύθυνος του προγράμματος αυτού, ο Colin Nard, πιστεύει ότι, εάν ή ικανότητα της κρίσεως και της αξιολογήσεως του περιβάλλοντος έδραιωθεί στα παιδιά από τά σχολικά τους χρόνια, τότε θά είναι πολύ πού εύκολο και φυσικό για τόν κάθε άνθρωπο νά συμμετέχει στον φυσικό σχεδιασμό και στην εξέλιξη του περιβάλλοντος στο όποιο άνηκει, επηρεάζοντας συνειδητά τίς αποφάσεις. Αυτό εξ άλλου είναι ή βασική επιδίωξη του προγράμματος αυτού, πού βασίζεται στη διαπίστωση ότι υπάρχει χάσμα ανάμεσα στη μεταβολή του περιβάλλοντος και τούς χρήστες. Τό χάσμα αυτό έχει μεγαλώσει πολύ λόγω της ραγδαίας οικονομικής προόδου της βιομηχανικής περιόδου, με αποτέλεσμα τή δημιουργία σοβαρών κοινωνικών προβλημάτων.

Β. Στόν τομέα της καθαρής έρευνας

Τό Centre for Environmental Studies (CES)⁴ είναι ένας ανεξάρτητος οργανισμός με αντικείμενο τήν προώθηση και τή διάδοση της έρευνας για τά προβλήματα και τίς διαδικασίες, σέ όλα τά επίπεδα του φυσικού σχεδιασμού (πολεοδομικά-ρυθμιστικά-χωροταξικά). Οι έργασίες του CES άρχισαν τό 1967 χρηματοδοτούμενες κυρίως από τό άγγλικό κράτος και σέ μικρό ποσοστό από τή Ford Foundation.

Αντικείμενο του CES είναι ή έρευνα και ή εφαρμογή της, ή έκδοση ενημερωτικών δελτίων (έχει εκδώσει έως τώρα περίπου 450) και ή όργάνωση σεμιναρίων και συνεδρίων. Αναλαμβάνει επίσης μελέτες και έρευνες από τίς τοπικές υπηρεσίες φυσικού σχεδιασμού και προγραμματισμού. Η μεγάλη δραστηριότητα πού αναπτύσσεται τό CES όφείλεται στο ότι όλο και περισσότερο ή

4. Centre for Environmental Studies (CES)
62, Chandros place, London WC 214 4HH
Γνωρίζοντας τό θέμα: Gillian Lomas και Cynthia Cockburn.

έρευνα του προβληματισμού θεωρείται απαραίτητη. Τέτοιο παράδειγμα είναι η ανάθεση και χρηματοδότηση έρευνας στο CES, το 1973, από το Υπουργείο Περιβάλλοντος της Αγγλίας (DOE).

Η έρευνα αυτή, με τίτλο «Monitoring and Evaluation of Housing Action Areas (HAA)», θα διαρκέσει δυόμισι χρόνια και το πρόγραμμά της είναι: Οικιστικές περιοχές όπου οι συνθήκες ζωής δεν θεωρούνται ικανοποιητικές από την άποψη της συνθέσεως του πληθυσμού και από την άποψη της ποιότητας γενικά του οικιστικού περιβάλλοντος. Το αντικείμενο της έρευνας είναι η περιγραφή των αντιδράσεων των κατοίκων για τις αλλαγές του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος. Σε συνδυασμό έρευνονται οι ευκαιρίες εργασίας, οι αποδοχές και οι πόροι παντός είδους, που αντιστοιχούν στην περιοχή που μελετάται. Όλα αυτά θα συσχετισθούν με τους αντίστοιχους πολιτικούς στόχους και την πολιτική (policy). Επίσης θα μελετηθεί το τι συνέπειες θα υποστεί ο οικισμός, εάν κάτοικοι και εάν οικιστικό περιβάλλον, όταν αυτές οι συνθήκες αλλάζουν.

Η έρευνα αυτή μεθοδεύτηκε σε τρία μέρη.

α) Μελέτη μιās περιπτώσεως (Case Study) HAA στη βόρεια Αγγλία.

Στην ανάλυση της ύφισταμένης καταστάσεως θα περιγραφούν η κατάσταση των κατοίκων, το περιβάλλον τους και οι συσχετίσεις τους. Θα μελετηθούν οι αποδόσεις για την εφαρμογή μέτρων, τα μέτρα και τα αναπτυξιακά προγράμματα των τοπικών υπηρεσιών, που πρόκειται να υλοποιηθούν βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Αυτά θα μελετηθούν περιπτωσιακά αυτά καθ' έαυτα και πρό παντός συγκριτικά, δηλαδή θα καθοριστεί η σχέση και η εξάρτηση που υπάρχει μεταξύ τους.

β) Η εύρεση μεθόδων και μηχανισμών που θα περιγράφουν τις σταδιακές αλλαγές των κοινωνικών και των φυσικών συνθηκών.

Ειδικότερα: Η ανάλυση κάθε εξελικτικής αλλαγής προβλέπεται να είναι κριτική και συγκριτική μεταξύ των περιοχών που έρευνώνται. Ακόμη και η σύνθεση του πληθυσμού σε κάθε περιοχή θα συγκριθεί με τη σύνθεση των άλλων περιοχών που μελετώνται.

Μιά άλλη ενδιαφέρουσα σκοπιά της συγκριτικής αυτής αναλύσεως είναι η διερεύνηση των αποτελεσμάτων από την εφαρμογή κάθε πολιτικής (policy) βασισμένης στις συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές αντίστοιχα: θα συγκριθούν οι επιδόσεις της εφαρμογής κάθε πολιτικής, τόσο στις διάφορες κοινωνικές ομάδες, όσο και στο σύνολο των ανθρώπων κάθε περιοχής.

γ) Η εύρεση ενός πλαισίου δουλειάς (μέθοδος και μηχανισμοί) που να δείχνει με σαφήνεια

και ακρίβεια τις αξιολογήσεις από αυτές τις έρευνες στις περιοχές HAA. Το πλαίσιο αυτό θα πρέπει να είναι σχετικό με τα άλλα κρατικά προγράμματα έρευνας, και συγκριτικές φύσεως, ώστε να τα συμπληρώνει.

Π α ρ α τ η ρ ή σ ε ι ς

Οι συγκριτικές αυτές έρευνες παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, γιατί περιέχουν και αναλύουν αλληλοεξαρτήσεις σε διοικητική, περιφερειακή και διαπεριφερειακή κλίμακα. Όλα αυτά τα προγράμματα μελετούν και επισημαίνουν πολύπλευρα θεωρημένες αλλαγές. Η έρευνα περιοχών HAA που έγινε ως τώρα έδειξε ότι υπάρχει στενή σχέση ανάμεσα στο άγχος των κατοίκων της περιοχής, τον τόπο της κατοικίας τους, τον τρόπο που κατοικούν και τις άλλες μορφές κοινωνικού άγχους.

Ένα άλλο βασικό συμπέρασμα που αναμένεται να διατυπωθεί καθαρά από αυτού του είδους τις συγκριτικές μελέτες είναι η διατύπωση απόψεων για τη σχέση που υπάρχει μεταξύ του τόπου που υπάρχουν οι πόροι, της προσφοράς εργασίας και του εκ των άνω καθοριζόμενου συστήματος και των όρων εργασίας. Επίσης συγκεκριμενοποιείται το πολύ σοβαρό πρόβλημα που υπάρχει ανάμεσα στη μη ικανοποίηση των κατοίκων από τον τόπο της κατοικίας τους, την αλλαγή της δημογραφικής συνθέσεως της μικροκοινωνίας και τους όρους εργασίας. Όλα αυτά συνδυαζόμενα έχουν δημιουργήσει σοβαρές συνέπειες.

Γ α λ λ ί α

Σοβαρές προσπάθειες εργασίας γίνονται στο μορφωτικό, στο κεντρικό και στο περιφερειακό επίπεδο:

1. Το Centre de Recherche d' Urbanisme⁵ (CRU) ιδρύθηκε το 1962. Βασικό του αντικείμενο είναι η έρευνα της ποιότητας της ζωής στις πόλεις και στις περιφέρειες στο συνολικό επίπεδο (global). Ειδικότερα: μελετούν εκεί το περιβάλλον σε διάφορες κλίμακες, που ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες των κατοίκων (σχετικά με τους πόρους, τις ανάγκες για χώρο, τις μεταφορές, το κλίμα, τον τρόπο ζωής, την τοποθέτηση και σχέση των οικοδομικών όγκων, κλπ.).

Στο CRU εργάζονται έρευντές με διάφορες ειδικότητες. Το CRU αναθέτει έρευνες και σε ιδιώτες μελετητές. Έχει ακόμη ενδιαφέρουσα βιβλιο-

5. Centre de Recherche d' Urbanisme (CRU)
4, Av. du Recteur Poincaré, 75782 Paris
Γνωρίζοντας το θέμα: J. P. Muret και M. Tilmont.

θήκη και μεγάλη συγγραφική δραστηριότητα. Όργανώνει μεταπτυχιακούς κύκλους μαθημάτων διδακτορικό επιπέδου και άλλα σεμινάρια. Όλες αυτές οι δραστηριότητες τυπώνονται σε εκθέσεις όπως οι ακόλουθες:

- α) *Habitat ancien*: Δίδεται μία γενική εικόνα μελετών εξυγίανσεως οικισμών από οικονομική, τεχνική, αισθητική και κοινωνική σκοπιά. Περιγράφεται η πολιτική εξυγίανσεως οικισμών στην Αγγλία, η εξυγίανση του Μονάχου, του Montauban και του κέντρου της Toulouse.
- β) *Espaces ouverts*: Έδω αναπτύσσονται ή σημασία των ελευθέρων χώρων για τη ζωή της γαλλικής πόλεως, ο σχεδιασμός και προγραμματισμός ανάπτυξεως, η οργάνωση και η διοίκηση. Οι πλευρές που μελετώνται είναι: το μέγεθος του χώρου, η τεχνική, οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες και οι αξιολογικές χαρακτηριστικές αισθητικές παρατηρήσεις.
- γ) *Les nuisances et la ville*. Σ' αυτή την έκθεση μελετάται το «πώς» μπορεί να γίνει ή πόλη πιο φιλική προς τον άνθρωπο. Η μολυσμένη ατμόσφαιρα και οι καταστροφές εξετάζονται από οικολογική και οικονομική πλευρά καθώς και η σημασία τους για την ποιότητα της ζωής. Στην εξέταση της στρατηγικής για την πολεοδομική ανάπτυξη χρησιμοποιούνται σαν παραδείγματα ή Marne-la-Vallée και το Vaudreuil.
- δ) Στην έκδοση *L'ambiance urbaine* δίδονται παραδείγματα και περιγράφονται τα στοιχεία που συμβάλλουν στη δημιουργία μιας συγκεκριμένης αισθητικής ατμόσφαιρας στο οικιστικό περιβάλλον.

2. Institut d'Urbanisme de Paris⁶ (Créteil), κρατικό ίδρυμα πανεπιστημιακού επιπέδου. Από το 1974 μετεκπαιδεύει αρχιτέκτονες, πολιτικούς μηχανικούς, γεωγράφους, κοινωνιολόγους και οικονομολόγους σε πολεοδόμους (φυσικούς σχεδιαστές για την ανάπτυξη και εξέλιξη της κοινωνίας). Τελευταία προωθεί την έρευνα σε πέντε κυρίως τομείς ενδιαφέροντος: α) Το πρόβλημα των μεταφορών στην αναπτυξιακή πορεία του τρίτου κόσμου. β) Παρατηρήσεις οικονομικής ύψης για τις CBD περιοχές (περιοχές κέντρων πόλεων) καθώς και για τα κέντρα γραφείων και εμπορίου. γ) Ανάλυση για την άνοδο των τιμών της γης στα μεγάλα αστικά κέντρα. δ) Νομικά πλαίσια για την πολεοδομία και γενικά την οικιστική ανάπτυξη. ε) Ποιότητα της ζωής στις νέες πόλεις και σε μεγάλες περιοχές εξυγίανσεως.

3. Centre International de Recherche sur Envi-

6. Institut d'Urbanisme de Paris (Créteil)
Avenue du Général de Gaulle, 94010 Créteil
Γνωρίζοντας το θέμα: Claud Chaline.

ronnement et le Développement.⁷ Το κέντρο αυτό ασχολείται με μία ενδιαφέρουσα έρευνα με τίτλο «Ecodéveloppement» (οικολογική ανάπτυξη). Αντικείμενο της έρευνας αυτής είναι οι έννοιες που υποστήριξε ο Maurice Strong στα Ήνωμένα Έθνη το 1975.

Ministère de l'Équipement et de l'Aménagement du Territoire, Direction de l'Aménagement Foncier et de l'Urbanisme.⁸ Έδω γίνεται η εργασία: «Assistance architecturale». Σκοπός της είναι η εντόπιση και διατήρηση των τοπικών παραδόσεων. Η έρευνα χρηματοδοτείται από το υπουργείο από όπου δίδονται και οι κατευθύνσεις. Η έρευνα μεθοδεύτηκε με τον ακόλουθο τρόπο: Σε κάθε ένα από τα 95 αντίστοιχα τμήματα των νομών της Γαλλίας, γίνεται ερευνητική εργασία για τη διατύπωση συμβουλών και υποδείξεων για την τόνωση της τοπικής παραδόσεως στους οικισμούς. Συλλέγονται και μελετώνται χαρακτηριστικά αρχιτεκτονικά και κατασκευαστικά στοιχεία, υλικά και τρόποι κατασκευής, η θέση των οικοδομημάτων και η σχέση τους στο χώρο, η προσαρμογή στο τοπίο, στο έδαφος και στη βλάστηση. Μέσα σ' αυτό το περιβάλλον που έχει εξεταστεί από όλες αυτές τις πλευρές, ενδιαφέρει ο παραδοσιακός τρόπος ζωής. Γι' αυτό προσπαθούν να περιγράψουν τις παραδοσιακές δραστηριότητες και πρό πάντως τις άσασχολήσεις του ελευθέρου χρόνου που ακολουθούν τους άγραφους νόμους. Το σημαντικό είναι ότι γίνεται προσπάθεια να βρεθεί η σχέση των στοιχείων με τις δραστηριότητες.

Σ' όλα τα τμήματα των νομών, εργάζονται σε αυτή την έρευνα αρχιτέκτονες, υπάλληλοι του κράτους, που είναι στη διάθεση των κατοίκων και συνεργάζονται μαζί τους, είναι επίσης και στη διάθεση των τοπικών υπηρεσιών γι' αυτά τα θέματα. Στο τέλος του 1976 υπερέβαιναν τους 230.

Π α ρ α τ ή ρ η σ η

Υπάρχουν θερμοί υποστηρικτές της καινούριας αυτής δουλειάς, αλλά υπάρχουν και αυτοί που την κριτικάρουν. Οι πρώτοι πιστεύουν ότι είναι μία καλή άρχη επαφής των αρχιτεκτόνων με τους χρήστες, που έτσι απελευθερώνουν τον εαυτό τους από την παραδοσιακή επαγγελματική ευπείθεια ή τους μεμονωμένους (παραγέλτες) πελάτες. Πιστεύουν πώς είναι ένας τρόπος να μπορέσουν

7. Centre International de Recherche sur l'Environnement et le Développement

54, Boulevard Raspail, 75270 Paris
Γνωρίζοντας το θέμα: Ignacy Jachs.

8. Ministère de l'Équipement et de l'Aménagement du Territoire
Direction de l'Aménagement Foncier et de l'Urbanisme
2, Avenue du Parc de Passy, 75016 Paris
Γνωρίζοντας το θέμα: M. Orain

οι αρχιτέκτονες να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις τους σε κατ' εὐθείαν καί συνεχή ἐπαφή με τὸν κόσμον. Οἱ ἀντίθετοι ὑποστηρίζουν ὅτι αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη θὰ δεσμεύσει τὸν ἰδιώτη ἀρχιτέκτονα στὴ δημιουργικὴ του φαντασία, καὶ ταυτοχρόνως θὰ δημιουργηθεῖ ἕνας ἀνορθόδοξος συναγωνισμός.

Ἀπὸ τὴ δουλειὰ πού ἔχει γίνεи ὡς τώρα φαίνεται καθαρά ὅτι οἱ τοπικὲς αὐτὲς ἀναλύσεις τὸν στοιχεῖον καὶ τὸν παραδόσεων τοῦ τρόπου ζωῆς, δίνουν ἀξιόλογο ὑπόβαθρο γιὰ τὸ σχεδιασμὸ νέων πόλεων, τὴν ἐξυγίανση καὶ ἀνάπτυξη τὸν παλαιῶν καὶ γενικὰ τὴν οἰκιστικὴ ἀνάπτυξη. Ἐπίσης προάγει τὴν αἰσθησι τῆς συνταυτίσεως τὸν κατοίκων μετὰ τοὺς περιβάλλοντες καὶ ἡ διάθεσή τους γιὰ συμμετοχὴ στὴν ἀνάπτυξη καὶ τὸ σχεδιασμὸ. Ἐγινε ἐπίσης φανερό ὅτι, ὅπωςδήποτε, ἡ γνώση τοῦ περιβάλλοντος, ἡ σημασία του καὶ ἡ ἐπίδρασή του στὴς ἀνθρώπινες σχέσεις εἶναι ὄχι μόνον χρήσιμο ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖο νὰ ἀναλυθεῖ ὥστε νὰ χρησιμεύσει στὴν μακροχρόνια ἐξέλιξη.

Ἰταλία

Ἔρευνα καὶ πρᾶξη στὸ τοπικὸ ἐπίπεδο.

Bologna: ἡ ἀνάπτυξη τῆς καὶ ἡ ἐξυγίανση τοῦ «ἱστορικοῦ κέντρου» τῆς. Ἡ ἐργασία στὴν *Bologna* ἔχει χαρακτηρισεῖ γενικὰ σὰν μιὰ πολὺ καλὴ ἐργασία σὲ ἕνα παλιὸ πολιτιστικὸ περιβάλλον. Εἶναι ἕνα ζύγισμα κοινωνικὸν στόχων μετὰ τεχνικὴ καὶ οἰκιστικὴ γνώση καὶ τέχνη ὑψηλῆς ποιότητος.

Ἐνας τυχαῖος ἐπισκέπτης δὲν εἶναι εὐκολο νὰ καταλάβει πῶς μιὰ πόλη, σὲ μιὰ ἐποχὴ πού τὰ ἀστικά κέντρα συναγωνίζονται σκληρὰ γιὰ νὰ προσελκύσουν νέες βιομηχανικὲς ἐγκαταστάσεις, ἀποκροεῖ πολλὰς τέτοιες εὐκαιρίες καὶ ἀποφασίζει νὰ διαφοροποιήσει τὴν ἀνάπτυξή τῆς.

Ἡ *Bologna* εἶναι τὸ μοναδικὸ παράδειγμα στὴν Εὐρώπῃ πού θέτει ἐρωτηματικά στὸν τρόπο τῆς ἀποτελεσματικῆς ἀνανεώσεως καὶ ἀναπτύξεως πού υἱοθέτησαν τὰ ἄλλα ἀστικά κέντρα τῆς δεκαετίας τοῦ 1960 καὶ ἐν μέρει τοῦ 1970. Ἀντίθετα ἐδῶ ἐξετάσθηκαν διαλεκτικὰ τὰ δικά της προβλήματα μετὰ τοὺς δικούς της κατοίκους, καὶ οἱ λύσεις πού δόθηκαν ἔγιναν πρᾶξη.

Ἡ ἀνάπτυξη τῆς πόλεως δὲν ἀντιμετωπίζεται μεμονωμένῃ ἀλλὰ σὰν ἕνα περιφερειακὸ πρόβλημα, καὶ ἡ ἐξυγίανση τοῦ ἱστορικοῦ κέντρου δὲν ἀντιμετωπίζεται σὰν ἕνα πρόβλημα λειτουργικὸ καὶ συνθηκικὸ μόνον (στρουκτούρας) ἀλλὰ σὰν ἕνα πρόβλημα πού ἡ λύση του θὰ πρέπει νὰ ἱκανοποιεῖ τοὺς ὅρους τῆς καθημερινῆς ζωῆς τὸν κα-

τοίκων καὶ τὸν δραστηριοτήτων τους. Ἀκόμη καὶ οἱ ἀρχιτέκτονες τῆς *Bologna* εἶναι συντηρητικοὶ καὶ σκεπτικοὶ στὶς προσωπικὲς τους προτάσεις γιὰ ριζικὲς ἀλλαγές μετὰ μεγάλη φαντασία.

Ἡ ἐργασία γίνεται μετὰ μιὰ κοινὴ πολιτικὴ (policy) πολεοδομικῆς καὶ οἰκιστικῆς ἀναπτύξεως, πού βασίζεται στὶς τοπικὲς λειτουργίες καὶ παραδόσεις σὲ ἄμεση συνεργασία μετὰ τοὺς κατοίκους κάθε γειτονιάς. Εἶναι μιὰ συνεχὴς διαδικασία καὶ μιὰ πειραματικὴ ἐργασία πού ἔχει σὰν ἀρχὴ τὴν ἀνανέωση καὶ τὴν ἀλλαγὴ στὰ πλαίσια ἑνὸς συλλογικοῦ στόχου γιὰ τὴν πόλη καὶ τὸ σύνολο.

Ἡ *Bologna*, ὅπως καὶ οἱ περισσότερες εὐρωπαϊκὲς πόλεις, εἶχε μιὰ σημαντικὴ ἀνάπτυξη τὴν δεκαετία τοῦ 1960-1970, καὶ ὁ διπλοασισμὸς τὸν κατοίκων τῆς εἶχε προβλεφθεῖ ἀπὸ τὴν πόλη. Νέα ὀργανωμένα οἰκιστικὰ σύνολα εἶχαν γίνεи παράλληλα μετὰ τὶς νέες βιομηχανικὲς ἐγκαταστάσεις. Σύντομα προέκυψε ἡ ἀνάγκη τοῦ διπλοασισμοῦ τοῦ ἱστορικοῦ κέντρου. Τὸ 1964 ἀνετίθη στοὺς γινωστὸ *Kenzo Tange* ἡ μελέτη τοῦ ἀναπτυξιακοῦ σχεδίου πού θὰ μπορούσε νὰ πραγματοποιήσει τὴν ἐπέκτασιν αὐτῆς. Ὁ *Tange* ἔκανε ἕνα πολὺ ὁμορφο σχέδιο, ὅπου ὅμως τὸ ἱστορικὸ κέντρο θὰ ἐξαφανιζόταν καὶ ἡ πόλη θὰ μπορούσε νὰ ἀναπτυχθεῖ δυναμικὰ καὶ σύγχρονα. Τὸν ἴδιο καιρὸ ἔγινε ἕνας χωρισμὸς τῆς πόλεως σὲ γειτονιές, τόσο διοικητικὰ ὅσο καὶ ὀργανικά. Αὐτὴ ἡ ὀργάνωση εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ συνδεθῶν οἱ ἐκλεγμένοι στὶς δημοτικὲς ἐκλογές μετὰ τὴν γειτονία, καὶ σιγά-σιγά δημιουργήθηκαν συμβουλία γειτονιάς μετὰ δικαίωμα ἀποφάσεως στὸ τοπικὸ τους ἐπίπεδο ἐπίπεδο γειτονιάς.

Ἐτσι ἀναπτύχθηκε ἕνας διάλογος ἀνάμεσα στοὺς ἐκλεγμένους καὶ τοὺς κατοίκους. Ἡ συζήτηση στρεφόταν γύρω ἀπὸ τὰ τοπικά προβλήματα πού βεβαίως ἐπηρέαζαν τὴν πολεοδομικὴ ἀνάπτυξη καὶ οἰκοδόμησι. Αὐτὲς οἱ ἐκλογεὶς διαχετεύονταν στὸ δημοτικὸ συμβούλιο γιὰ ἀπόφαση. Ἡ συζήτηση γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς περιφερείας ἀναγاتὸν στὴν σχέσιν καὶ τὴν ἐξάρτησιν τῆς πόλεως ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπῃ περιοχὴ τῆς. Αὐτὴ ἡ σχέσις ἐξαρτήσεως ἀναφερόταν στὸν τρόπο τῆς διαμορφώσεως τῆς κατοικίας καὶ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, στὴν παραγωγὴ καὶ κατανάλωση γενικότερα καὶ εἰδικότερα τὸν νωπὸν προϊόντων διατροφῆς. Μετὰ μιὰ σωστὴ ὀργάνωση καὶ τὶς ἀντίστοιχες ἐπενδύσεις στὴν περιφερειακὴ (περιαστική) γεωργία, πρὸ παντός τὸν ὀπωροκηπευτικὸν (σὲ μορφῇ συνεταιριστικὸν ἐνώσεων), πέτυχαν μεταξὺ ἄλλων τὴν ἀποφυγὴ τῆς ἀστικοποιήσεως τοῦ πληθυσμοῦ μέσα στὴν περιφέρεια. Αὐτὸ ἴσχυσε ἀκόμη καὶ στοὺς μικρότερους οἰκισμοὺς πού βρίσκονται στὴν ἄμεση ἐπίδραση τῆς *Bologna*.

Ὁλόκληρῃ ἡ *Bologna* εἶναι χωρισμένη σὲ 18 γειτονιές πού διοικούνται ἀπὸ συμβούλους ἐκλεγ-

9. Bologna Ufficio PEEP, Piazza Maggiore 6, Bologna. Γνωρίζοντας τὸ θέμα: Pier Luigi Cervellati (Assessore all' edilizia pubblica).

μένους μεταξύ τῶν κατοίκων κάθε γειτονιάς. Οἱ σύμβουλοι αὐτοί εἶναι μέλη τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ὥστε οἱ τοπικές ἀποφάσεις γιά τίς ἀνάγκες καί τίς ἐπιθυμίες (στόχους) τῆς κάθε γειτονιάς νά φθάνουν στό δημοτικό συμβούλιο. Οἱ σύμβουλοι τῆς γειτονιάς εἶναι ἐπίσης μέλη καί τῶν διαφόρων ἐπιτροπῶν, ὅπως π.χ. ἐπιτροπὴ τῶν σχολείων, ἐπιτροπὴ κυκλοφορίας, κλπ. Ἡ συμμετοχὴ καί ἡ ἐπιτροπὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὴ μικροκλίμακα τοῦ τοπικοῦ ἐπιπέδου καί φθάνει στό δημοτικό συμβούλιο.

Τὸ παλιό ἱστορικό κέντρο εἶναι χωρισμένο σέ 4 γειτονιές (συνοικίες). Σ' αὐτές τὸ καλοκαίρι τοῦ 1976 εἶχαν ἀνανεωθεῖ καί ἐκσυγχρονισθεῖ 700 δωμάτια. Ἡ ἐργασία προχωρεῖ σχετικά ἀργά ἀλλὰ μέ πολύ μεγάλη προσοχὴ καί ἐνδιαφέρον. Τὸ πληθυσμιακὸ μέγεθος τῆς πόλεως ἔχει ἀποτελεσματικὰ διατηρηθεῖ γύρω στοὺς 500.000 κατοίκους τὰ τελευταῖα 10 χρόνια. Εἶναι ἕνα μοναδικὸ ζωντανὸ παράδειγμα πολυεδομικοῦ καί ἀναπτυξιακοῦ προγραμματισμοῦ βασισμένο σέ πολιτικὴ (policy) καί ἰδεολογία.

Τὰ χρήματα προέρχονται στὴ μεγάλη τους πλειοψηφία ἀπὸ τὸ κράτος, δηλαδή, ἀπὸ τὴν κεντρικὴ διοίκηση στὴ Ρώμη.

Ἑλλάδα

Προσπάθεια εἰσαγωγῆς τῶν βασικῶν ἐννοιῶν στὴν ἐκπαίδευση.

Μία σωστὴ καί ἀξιόλογη προσπάθεια γίνεται αὐτὸ τὸν καιρὸ ἀπὸ τὴ Γραμματεία τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Χωροταξίας καί Περιβάλλοντος τοῦ Ὑπουργεῖου Συντονισμοῦ, γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ βασικῶν γνώσεων γιὰ τὸ περιβάλλον καὶ τὴ δημιουργία ἀντιστοιχῶν θέσεων στοὺς μαθητὲς καί τοὺς δασκάλους στὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος.

Πρόκειται γιὰ ἕνα πρόγραμμα πού ὀνομάστηκε «Περιβαλλοντικὴ Ἐκπαίδευση». Θὰ προταθεῖ στό Ὑπουργεῖο Παιδείας (ΚΕΜΕ, κέντρο ἐκπαιδευτικῶν μελετῶν καί ἐπιμορφώσεως) γιὰ νά εἰσαχθεῖ στὴ διδασκαλία τοῦ δημοτικοῦ καί τοῦ λυκείου.

Στὸ πρόγραμμα αὐτὸ ἐπιδιώκεται νά βρεθεῖ ἡ διαδικασία πού ὀδηγεῖ στὴν ἀναζήτησιν τῶν ἀξιῶν τοῦ περιβάλλοντος καί νά συγκεκριμενοποιηθοῦν οἱ ἐννοίες πού συμβάλλουν στὴ δημιουργία σωστῶν θέσεων γι' αὐτὸ. Δηλαδή, ἡ συνειδητοποίηση τῆς σχέσεως πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸν ἄνθρωπο καί τὸν πολιτισμὸ του, τὴν παράδοσή του, τὸ φυσικὸ τοῦ περιβάλλον καί τὸ οἰκιστικὸ καί τεχνικὸ τοῦ περιβάλλον.

Μὲ τὴ συνειδητοποίηση αὐτῶν τῶν σχέσεων καί τῶν ἀξιῶν, πιστεύεται ὅτι θὰ βοηθηθῶν τὰ παιδι—καί ἐπομένως ὁ ἄνθρωπος—στό νά καταλαβαίνει καί νά ἀξιολογεῖ τὸ περιβάλλον πού ζεῖ

συνειδητοποιώντας τίς σχέσεις του μ' αὐτὸ. Μὲ τίς γνώσεις αὐτές πιστεύεται ἐπίσης ὅτι θὰ μπορέσει ὁ ἄνθρωπος νά πάρει συγκεκριμένες θέσεις καί νά δραστηριοποιηθεῖ γιὰ τὴ διατήρησιν, τὴν ἐξέλιξιν καί τὴ βελτίωσιν τοῦ περιβάλλοντός του.

Ἡ διδασκαλία προτείνεται νά γίνεται ὄχι σὰν χωριστὸ μάθημα, ἀλλὰ ἐνσωματωμένη στὰ ἀναλυτικὰ προγράμματα καί στὰ βοηθήματα τῶν διδασκάλων. Προτείνεται ἐπίσης τὸ μάθημα νά γίνεται μὲ περιπάτους, ὅπου θὰ διδάσκονται τὰ παιδιὰ τί εἶναι τὸ περιβάλλον, πῶς αἰσθάνονται σ' αὐτὸ, πῶς πρέπει νά τὸ ἀξιολογοῦν καί πῶς μπορεῖ αὐτὸ νά καλλιεργεῖται.

Εἶναι ἡ ἀρχὴ μιᾶς ἀπαραίτητης προσπάθειας, πού θὰ βοηθήσει τὴ γνώσιν τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὸ πού καί πῶς βρίσκεται καί ζεῖ. Θὰ ἀναπτύξει ἐπίσης τὸ αἶσθημα τῆς σχέσεως καί τῆς ἐξαρτήσεως πού ἔχει καί πού πρέπει νά ἔχει ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ φυσικὸ, τὸ τεχνικὸ καί τὸ ἀνθρώπινο περιβάλλον του, δηλαδή, μὲ τὸν τόπο του καί τὴν ἐξέλιξιν του.

Συγκρίνοντας τὰ παραδείγματα ἐργασίας ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, πού περιγράφηκαν στό κείμενο αὐτό, μὲ τὴν δραστηριότητα στοὺς τομεῖς αὐτοὺς στὴ χώρα μας, ὁ Ἕλληνας εἰδικὸς πού ἐργάζεται στοὺς τομεῖς αὐτοὺς εἶναι φυσικὸ νά αἰσθάνεται ὅτι δὲν ἐργάζεται μὲ τὸν ἀντίστοιχο, ἀναλυτικὰ, σωστὸ τρόπο. Σὲ μιὰ περίοδο πού ἡ ἀνάπτυξιν, ἡ ταχύρρυθμη μάλιστα ἀνάπτυξιν καί ἡ ἀποκέντρωσιν (ὕδροκεφαλισμός Ἀθῆνας, πού τὸν ἀκολουθεῖ ἡ Θεσσαλονικὴ) εἶναι δύο ἀπὸ τοὺς βασικοὺς στόχους στὴ χώρα μας, ἡ ὀρθὴ θέση, «τό πῶς» πού εἴπαμε πῶς πάνω, δὲν ἐξετάζεται μὲ τὴν ἀνάλογη μεθοδικότητα, ἡ τοῦλάχιστον δὲν ἔχει ἐνταχθεῖ σέ μηχανισμοὺς καί δὲν ἔχει ἐκφραστεῖ σέ κανόνες πού νά ἐφαρμόζονται.

Μήπως ἂν μπορούσαμε νά ἐργασθόμιν ἀποτελεσματικότερα ἂν σκεφθόμιν ὅτι, ἀφοῦ τώρα ἀναπτυσσόμιν, θὰ ἔπρεπε νά τολμήσουμε τὴ σωστὴ ἀντιμετώπισιν τῶν θεμάτων αὐτῶν διδασκόμενοι ἀπὸ τὰ λάθη τῶν ἄλλων, αὐτῶν πού χρειάζονται πολὺ περισσότερα χρήματα καί χρόνον τώρα πλέον γιὰ νά ἀλλάξουν τὰ πεπραγμένα καί ταυτοχρόνως νά συνεχίσουν στὴ νέα γραμμὴ; Ἄν μάλιστα σκεφθεῖ κανεὶς ὅτι δὲν θὰ εἴμαστε οἱ πρωτοπόροι ὅσον ἀφορᾷ τίς μεθόδους καί τὰ προγράμματα, ἡ ἐνταξιν τῆς δουλειᾶς αὐτῆς στὰ ἑλληνικὰ δεδομένα εἶναι πολὺ πῶς εὐκολὴ. Ἀντίθετα, ἂν συνεχίσουμε μὲ τὴ μονοσήμαντ καὶ ἐλάχιστὰ ἐρευνητικὴ ἀντιμετώπισιν τῶν θεμάτων αὐτῶν, πού ἐφαρμόζουμε σήμερα, μεγαλώνουμε τὸ χάσμα μὲ τὴν Εὐρώπην. Οἱ περιορισμοὶ εἶναι συνήθως ὁ χρόνος καί τὰ χρήματα. Εἶναι ὅμως εἰλικρινεῖς οἱ περιορισμοὶ αὗτοι; ἢ μήπως καί περισσότερα ἄστοχα τοποθετημένα χρήματα σπαταλοῦμιν μονόπλευρα ἐξετασμένα, καί ὁ χρόνος ἐπανορθώσεως τῶν πεπραγμένων θὰ εἶναι πῶς μεγάλος στό τέλος;

ΠΗΓΕΣ

1. *What Now: Another Development*, 1975. Prepared on the occasion of the seventh Special Session of the United Nations General Assembly.
2. «Rapport från studieressa 1976». Tekniska Högskolan-Stockholm, Samhällsbyggnad/Stadsbyggnad, Prof. Igor Dergalin (Έκθεση από επιστημονικό ταξίδι (1976) του καθηγητή Igor Dergalin, Πολυτεχνείο Στοκχόλμης).
3. «Arkitektens Roll i Samhället». *Arkitekt dagen*, 1972, του Björn Linn.
4. «Att Överbygga Gabet Mellan Arkitekter och Användare». *Arkitekt tidningen (AT)*, 5. 77, Prof. Igor Dergalin.
5. «London, Paris och Bologna», *Fran Byggforskningen*, 2. 77, Prof. Igor Dergalin.
6. Ένημερωτικό ταξείδι στην Bologna τό καλοκαίρι του 1976 της Ελένης Δεργκάλιν.